

V led vklenjena zemlja

GRÖNLANDIJA

Grönlandija je največji otok sveta. Meri 2,175.000 km², kar je toliko kot skoraj devet naših držav.

Ta največji otok leži visoko na severu. Odkrili so ga na svojih lovskih pohodih nordijski brodarji pred več kot tisoč leti, menda v 10. stoletju. Objadrali so južni in zapadni del otoka in se izkrkali. Naselili so se na otoku in ustanovili prvo naselbino. Poklicali pa so še naseljence iz Norveške in otoka Islanda. Ti brodarji so dali tudi ime temu otoku. Prebivalci te prve naselbine so bivali v preprosto zgrajenih kamnitih hišah. Skromna bivališča so si postavljali tudi iz šote. Vseh naseljencev je bilo okrog 300. Redili so konje in drobnico, v zelo skromnem obsegu pa so tudi kmetovali. Bili pa so odlični lovci na severne medvede,

mrože, volkove, ptice in ribe. Okoli leta 1000 so se celo pokristjanili in kmalu dobili svojo škofijo. Ta prva kolonija se je obdržala le nekaj stoletij. Kmalu je propadla, ker so imeli kolonisti vedno boje in neprilike z domačini, ki so naseljence v vednih bojih skoraj popolnoma iztrebili.

V 18. stoletju so Danci spet obnovili zvezo z Grönlandijo. Ustanovili so več kolonij in tako postali gospodarji otoka. Ko so prišli na otok, skoraj ni bilo več sledu o nekdanji cvetoči naselbini. Prebivalci so izumrli ali pa so se pomešali z domačini, Eskimi, in tako je nastal nov rod Grönlandcev. Ti so podedovali lastnosti obeh narodov. So plavih las, modrih oči in telesno taki kot Evropejci. Odlikujejo se z vztrajnostjo, žilavostjo, vestnostjo in poštenostjo, so pa tudi zelo nadarjeni in ukaželjni.

Na Grönlandiji vlada celo leto led in mraz. Grönlandija se pravi po naše »zelena zemlja«. To ime pa prav nič ne odgovarja resnici, kajti Grönlandija je na debelo zaledenela. 95 odstotkov celotne otokove površine je vklenjene v debele ledene plasti. Do 1000 metrov so debele ponekod. Otok je torej skoraj ves zaledenel, le ozek obrežni pas se sprosti v poletnih mesecih ledu. Obala je polna fjordov in globokih dolin ter malih jezer. Samo okoli 15.000 ljudi živi v tej ledeni puščobi, od tega le kakih 500 Evropejcev, ostali so Grönlandci in Eskimi. Sicer pa so prebivalci večinoma mešanica.

V Grönlandijo hodijo zlasti kitolovci severnih držav: Danci, Norvežani in Švedi. Otok pa je zdaj danska last. Grönlandski bregovi pa niso vedno tako pusti kot otokova notranjost. Poleti se bregovi oproste ledu in snega, ledena obalna polja odteko poleti v morje in takrat ozeleni

V ledenih objemih . . .

Grönlandija v bajni lepoti. Bohotno vzcvete pomlad. Zlasti na zahodni obali. Vzhodno obalo pa obliva mrzel tok, ki nosi s seboj ledene grmade iz Severnega ledenega morja. Zato je ob tej obali silno hladno in tam ne uspeva rastlinstvo. Največ tri mesece traja to prirodno prerojenje. Zato pa žive tam črede govedi in severnih jelenov, polarni zajci in lisice, beli medvedje in kune. Vsi nosijo dragocene kožuhe in zaradi teh so v vedni nevarnosti pred lovci. Na jugozapadu cvete takrat lepo cvetje, ozemlja so polna pašnikov. Med njimi se pretakajo studenci in potoki. Še šumice največ do 7 m visokega drevja rasto. To so breze, jelše, macesni in vrbe. Severneje, kamor ne sežejo vplivi toplih dni, pa raste le grmičje, mahovi in lišaji. Menda se imenuje otok Grönlandija — Zelena dežela — le zaradi tega dela, ki je nekaj mesecev res poln čudovitih lepot.

Otok oživljajo jastrebi, sokoli in sove ter več drugih ptičjih vrst, ki se naselijo v skalnih čerih. V vodah pa žive tjujnji, mroži, kiti in razne vrste rib.

Grönlandija je izhodišče za ekspedicije v severne kraje. Pa tudi otok sam so že mnogi raziskovali in ga prehodili ali presmučali. To so bili slavni raziskovalci Koch, Nansen in Wegener. Zadnji je celo umrl s tovariši, ko je odkrival nepoznane skrivnosti otoka. Ugotovili so, da leže na otoku bogata ležišča bakra, kriolita (važen v steklarstvu) in premoga. Zaradi teh bogastev pripisujejo otoku še veliko bodočnost.

Ves ogromni otok je podoben podolgovati, z ledom napolnjeni košari. Najvišja točka je okoli 3000 m visoka. V teh najvišjih plasteh pada sneg neprestano in se nič ne topi. Ogromne množine ledu in snega pa se ne morejo samo kopičiti. Zato so našli ledeniki sami pot. K obrežju polze ti ogromni ledeniki. Ob obalah se lomijo ledene mase med bučnim grmenjem. To mora biti ropot, če se n. pr. zlomi ob obali nad 10 km širok ledenik in pade z 90 m visoke obale v morje! Led se seveda lomi v ploščah in te se v morju združijo s ploščami, nastalimi v morju. Zdaj si lahko predstavljamo, kakšne nevarnosti prete ladjam, ki morajo tod med ledenimi gorami.

V notranjih predelih Grönlandije je strašno mrzlo. Tam je tudi v poletni dobi temperatura pod ničlo. Le po svetlobi spoznajo poletje.

Skoraj vsak dan divjajo močni viharji, združeni s snežnimi meteži. Strašna je zima v notranjosti. Večna noč. In mraz do -75° C. Zato pa ni tam nobenega življenja.

Glavna danska naselbina je bila že nekdam Godthaab, ki je še danes upravno središče in glavno mesto dežele. Danci so zgradili cerkve, šole, semenišča, bolnišnice itd. Otroci morajo hoditi v šolo sedem let. V Grönlandijo so pošiljali uradnike, pastore, zdravnike, učitelje, trgovce. Predpisali so koristne zakone. Otok preiskujejo razne znanstvene ekspedicije z danskim dovoljenjem. Dežela je res odlično upravljana. Nepismenih je silno malo. Če hoče na otok kak tujec, mora imeti dovoljenje. Prepovedano je prodajati alkohol. Vsa trgovina je državni monopol. Glavno mesto je Godthaab s približno 4000 prebivalci. Tu izhajata tudi dva časopisa v grönlandskem jeziku.

Poleg Grönlandcev prebivajo na otoku tudi Eskimi. Ti živijo zelo prirodno. Njihovo orožje in orožje je ponekod še tako, kot so ga imeli ljudje v najstarejši dobi: iz kamna in kosti. Živijo v večjih skupinah. Več ljudi skupaj tvori pleme. Vsako ima več revnih koč. V njih je navadno le en sam prostor, ki služi za vse potrebe. Pred kočo visi običajno čoln iz kože tako visoko, da je varen pred lačnimi psi. Vsako pleme ima svoje ozemlje lovišč. So pa Eskimi zelo vraževerni. Načeljuje jim nekaj čarovnik. V vseh prirodnih silah vidijo duhove in živijo pred njimi v strahu in bojazni. So res zelo praznoverni, sicer pa pametni. Nekateri so stalno naseljeni, nekateri pa se selijo kot lovci za severnimi jeleni. Ti prenočujejo kar med skalami v ledu. Eskimi živijo skromno. Ker jim daje zemlja premalo, so navezani na lov. Zato so strastni in odlični lovci. Ubite živali jim nudijo vse najpotrebnejše. Meso jedo mnogokrat kar surovo. Mast porabijo za razsvetljavo in kurjavo, kože za obleke, kosti pa za orožje in orožje. Krzno prodajajo trgovcem ali pa ga zamenjujejo z drugimi potrebščinami (puškami, strelivom itd.). To jim je tudi edini vir dohodkov, a še ta skromen.

Eskimski mož je lovec, žena pa gospodinja. Njena skrb je namenjena domu. Šiva čolne in obleke, skrbi za jedi itd. Kuhati ji ni treba, le včasih malo popeče kako ribo ali kos mesa. Poiskati mora kurivo sama, največ mahovje. Skrbi in misli tudi za slabe čase s tem, da shranjuje osušeno meso. Govore pa Eskimi težko razumljivo govoricu, polno različnih narečij. Odkar so prišli v stik z belokožci, prodira med nje silno hitro civilizacija, pa jih žal zelo kvari in uničuje.

Življenje v Grönlandiji je torej polno borb. Pa tudi svojevrstnih lepot nam nudi, saj je z njimi obilno založen ta prirodno tako bogati ledeni otok naše zemlje.

A. M.

Razvoj letalstva

Med Anglijo in Nemčijo divja že dalj časa silna letalska bitka, v kateri padajo bombe nad širne pokrajine ter širijo grozo in razdejanje po mestih in industrijskih središčih. Najbrž ni človeka, ki bi ga ne mikalo, poglobiti se nekoliko v skrivnosti tako imenovanega četrtega orožja sodobnih armad. Prvič so se uporabljala vojna letala v vojni med Italijo in Turčijo v Tripolisu leta 1911. V svetovni vojni se je letalstvo razmahnilo in v sedanji vojni soodločuje o bodočnosti Evrope in ostalih zemljin.

Kako preprosti so bili baloni, ki smo jih gledali pred kakimi štirimi desetletji! Še zdaj mi je živo pred očmi poskus, ki ga je napravil v mojem